

Studier Kritiker och Notiser.

Literär Tidning.

N° 39.

Lördagen den 24 December

1842.

Några nyligen utgifna stycken af swenskt medeltidsliteratur.

Reformationen utgör för de nord-europeiska folken icke blott i religiöst och kyrkligt, utan äfwen i wetenskapligt och literärt hänseende en hufwudepok. Wi kunna icke säga, såsom det förr war wanligt, att före densamma fanns blott mörker och barbari, och att allt vårt hus och all vår odling äro af ett yngre ursprung; men wi kunna icke förneka, att den gaf så wäl det wetenskapliga som det religiösa lifwet en ny riktning, och framkallade literära företeelser, som hade ingen eller ringa frändskap med de äldre. Detta skedde öfwerallt i Europa, der reformationen slog rötter, men det skedde förnämligast bland de germaniska folken, hwilka också woro de, som ifrigast och grundligast omfattade reformationen. Således står i en germanisk literaturhistoria (wi hänföra till denna Tyskars, Schweizares, Holländares, Engelsmäns, Skottars, Skandinavens litteratur) på ena sidan en nyare produktion, hwilken ännu fortsättes, och på den andra en äldre, hwilken är afbruten och knapt har annan än historisk märkwärdighet. Den senare märkwärdigheten är dock icke så ringa. Det är icke af obetydlig wigt att se beskaffenheten af den tanke- och språködning, som närmast föregick den nyare tidens. Det är således i sin ordning, att alla de nämnda folken fästa en stor uppmärksamhet på literatur- och språkmonumenterna från tiden före reformationen. Wi behöfwa icke omtala, huru oförtrutna Nordtyskarne äro och länge warit i framsökandet och utredandet af dessa monumenter. Engelsmännens werksamhet i detta hänseende är också mycket berömlig. Från Syd-tyskland, Schweiz och Nederländerna förspörjes liksom åtskilligt. Skandinaverna uträtta äfwen hwad de kunna. Främst bland dem stå utan twiswel Dan- skarne. Swenskarne sakna dock icke all ära i det ifrå-

gawarande hänseendet. De äga eller hålla på att erhålla förträffliga bearbetningar af deras gamla lagar. De wigtigaste af deras historiska urkunder äro eller hålla på att blifwa kända i goda upplagor. Wåra Scriptores och vårt Diplomatorium skola blifwa monumenta ære perenniora. Wår gamla lyrik har också fått sina bearbetare, ehuru dessa icke strängt skilt och kanske icke kunnat strängt åtskilja medeltidslyriken från en nyare. Så förträffligt allt detta är, så är dock en önskan ännu ouppfylld. Wid framsökandet af medeltidslitteraturen har man mera låtit leda sig af wisfa särfilta ändamål — således efterfrågade man isynnerhet forntids historia och forntids rätt — än man i allmänhet efterfrågat källorna för hela tanke- och språködningen under forntiden. Således lemnade man nästan utan uppmärksamhet en stor mängd skrifter, som, hwad det egentliga innehållet beträffar, woro högst obetydliga, till och med upptröttande och widriga, men hwilka dock såsom minnesmärken af förfädernas tankegång, föreställningar, språk o. m. d. woro berättigade till uppmärksamhet, således en mängd religiösa, moraliska, asketiska, poetiska, economiska skrifter, dels originaler och dels öfversättningar, (mest dessa och deribland mycket märkliga bibelstycken), som ännu till vår tid öfwerblifwit. Förr än allt detta är känt, kunna wi icke säga oss känna vår medeltid. Att framdraga det i ljuset, är icke en mans werk, liksom det knapt är vår närwarande allmänhets werk att underhålla och betala arbetet med des framdragande. För det förre behöfwes en association — icke någon rätt stor, men en werksam och för saken lifligt intresserad — och för det senare behöfwes wäl någon mellankomst af staten. Till det ena och det andra kan åstadkommas, wore det godt att få weta, hwilka urkunder af det antydda slaget som ännu finnas, hwilka från medeltiden härstammande lemnigar af

swenskt skrift — de må hafwa hwilket innehåll och hwilket omfång som helst — ännu i offentliga eller enskilda samlingar förwaras. I Uppsala och Stockholm finnes det mesta, mycket i Linköping, något på Skokloster, i Lund, i Köpenhamn, på några swenska Gymnasibibliotek och hos några magnater. Skulle det vara så swårt att tillwägabringa en förening af några literatörer, som till en början blott förtecknade hwad som finnes och således gjorde en öfverfigt af detta möjlig? Huru mycket som endast genom en sådan förteckning wore wunnet, inses lätteligen. Den wore wisserligen blott det första steget, men ett nödwändigt och kraftigt steg till uppnående af ett ärofullt mål. Swårigheterna för tagandet af detta steg synas öf ingalunda öfverwinneliga.

Tills det tages och tills flera derpå följa, få wi åtnöja oss med de bitar af gammal swenskt litteratur, som enskilda hafwa håg och tillfälle att meddela. Några sådana bitar har det nu tilländagaende året skänkt oss. Meddelade i så kallade disputationer äro de säkert föga allmänt kände: det är en skyldighet, liksom det är en glädje, att för wännerna af Sveriges gamla litteratur och språk anmäla deras tillworo.

1. Icke obekanta äro de papperscodices i smal folio, som förwaras på Kongl. biblioteket i Stockholm och innehålla allahanda swenska rimmade och orimmade stycken från 15:de århundradet, de flesta öfversatta från tyska eller latin. (Sfr *Iduna* 9:de häftet, s. 119, *Swenskt Litteraturtidning* 1823 Nr 103, *Hammarströms*, *Swenska Witterheten*, I a D. s. 19 ff.) Sedan *Gumelius* redan år 1822 (*Iduna*, l. c.) ur dessa codices och ett par andra, som till någon del hafwa samma innehåll, beeynt utgifwandet af ett rätt märkwärdigt stycke (*Hertig Fredrik af Normandie*), har, så widt ref. kan erindra sig, ingen företagit sig deras bearbetande. Först i år har ett stycke deraf utkommit. Under titel: *Contentio inter animam et corpus rhythmici svethici*, hafwa *Herrar J. H. Schröder* och *C. S. Modigh* i Uppsala utgifwit en religiös dikt, hvars latinska ursprung icke är twetydigt. I ett förord redogöres utförligt för innehållet af den codex på Kongl. Biblioteket i Stockholm (D. 4), som blifwit begagnad. Det är godt, att wi således känna innehållet åtminstone af denna codex. Redogörelsen wisar, att åtskilligt saknas, som ett i början befinligt register upptager, och att codex således icke varit förskonad för wåldsamheter. Det kunde hafwa varit af intresse att hafwa fått det nämnda registret aftryckt.

Allt texten är med noggrannhet återgifwen, kunna wi ej betwifla, då en med gammal skrift så bekant man som *H. J. H. Schröder* dermed haft besättning. Efter texten äro i korta noter de minst tydliga orden förklarade. Om af dessa förklaringar en eller annan skulle vara mindre behöflig, och någon icke fullt riktig, så förtjena icke des mindre utgifwarne mycken tack för hwad de meddelat.

2. På universitetsbiblioteket i Lund finnes en pergamentcodex, till formatet närmast liknande quarter, skrifen med en utmärkt ren och wacker hand, såsom det synes, från medlet af 15:de århundradet, och innehållande några äfketiska stycken på swenska, nemligen 1. legenden om *S:t Göran* från Armenien, 35 blad; 2. ett obetydligt fragment af *S. Britas* uppenbarelser; 4. ett nästan lika så obetydligt fragment af legenden och *S. Mechtild*. I tredje rummet står en religiös skrift, hwarom strax mera. Allt codex ursprungligen tillhört *Wadstena kloster*, tyckes innehållet utwisa. Senare ägare hafwa varit *C. J. Ekeblad*, *Catharina Liljehöök* (1655), och *v. Bibliothekarien Bergman* i Lund (i slutet af förra årh.). På hwad sätt den kommit att tillhöra universitetsbiblioteket är icke utredt. Lagerbring kände handskriften och utgaf derur (i sina *Handlingar och Påminnelser*, III. s. 75) fragmentet angående *S. Brita*. På Lagerbrings tid upptog detta fragment 3 folier och några rader. Numera återstå blott dessa rader. De tre bladen som saknas — foliernas antal har minskats från 170 till 167 — hafwa möjligtwis bortkommit wid Lagerbrings begagnande. Det denna codex i 3:de rummet tillhörande stycke kallades af Lagerbring *Andeliga betraktelser öfwer Söndagsewangelierna*. *Wieselgren* (*Sveriges sk. Litteratur* I. 78 ff.) såg deri en swenskt *evangeliiharmonii*, i anledning af hwilken åsigt han uppställde åtskilliga meningar angående *Svenskarnes* författaregäfwor o. d. Båda hade orätt. Det hade icke för dem bort vara swårt att inse, det skriften war en öfversättning från latinen. Öfwerallt framsticker nemligen det latinska grundspråket. Då undertecknad såg, att skriften war en *Vita Jesu*, och jemförde medeltidslitteraturen i detta ämne, fann han snart, att det war *Bonaventuras* bekanta skrift, som på swenska blifwit öfversatt eller snarare fritt bearbetad. Några uteslutningar och några tillägg äro nemligen gjorda. Hwad ref. således funnit, framlade han år 1838 i ett föredrag för Kongl. Witterh. Historie- och Antiquitets-Academien. Den swenska öfversättningen af *Bonaventura* är nu i Lund

utgifwen af Hr J. G. Nies (med biträde af åtskilliga respondenter), under titel: *Bonaventuræ Meditationum vitæ Christi versio suecana*. Den förtjenar den möda utgifwaren derpå använt. Redan den omständigheten, att man under 15:de århundradet i Sverige läste och på svenska öfversatte Bonaventura förtjenar uppmärksamhet. Öfversättningens språk är gammalt, äkta nordiskt, rikt både på former och på ord, som höllo på att förswinna, och således berättigadt till stor uppmärksamhet. Det widlädas wisserligen af en stor mängd grofwa latinismer; men dessa falla lätt i ögonen och kunna således ej mispleda. För att wisa, huru nära språket öfwerensstämmer med det äldsta kända i Norden, meddelar utgifwaren några capitel i en parallel isländsk öfversättning. Likheten eller heldre identiteten är iögonfallande. Rikedomerna på äkta nordiska ord, som i hittills tryckta urkunder icke förekomma, är mycket betydlig. Utgifwaren har enskilt sagt ref., att han räknat ända till 400 sådana. Det synes lätt häraf, att urkundens utgifwande är en icke ringa winst för vår nationalliteratur.

3. Utgifwaren af den svenska Bonaventura sann bland de arnemagneanska handskrifterna i Köpenhamn en pergamentscodex i helt litet format (4 $\frac{1}{4}$ tum hög, 3 $\frac{1}{4}$ tum bred) innehållande böner på svenska. Af börnernas beskaffenhet och några tillägg wid handskriftens slut dömmar han mycket riktigt, att boken härleder sig från en Wadstenanunna. Codex synes vara från sista hälften af 15:de århundradet. Den är af Hr J. G. Nies i Lund utgifwen under titel: *En Wadstena-Nunnas bönbok*. Facsimile af texten medföljer. I förordet redowisar utgifwaren dels för den codex han begagnat, och dels för några gamla bönböcker på danska, som hafwa någon likhet med den ifrågavarande, och som han funnit i danska samlingar. Desså för denna gåfwa står vår fornsvenska literatur till Hr Nies i förbindelse.

4. Ännu ett annat stycke är meddeladt af samma hand. Bland arnemagneanska handskrifterna i Köpenhamn sann Hr Nies en papperscodex, som både till form och innehåll war temligen lik de förut omtalade codices i Stockholm. Ur denna har han under titel: *En syndares omvändelse* utgifwit ett rimmadt swenskt stycke, som i codex har rubriken: *De uno peccatore qui promeruit gratiam*. Hwad mera codex innehåller är uppgifwet i förordet. Åtskilliga stycken äro de samma som de i Stockholms-codices innehållna. Wid slutet af stycket om Carl den store ("Karl Magnus Konungs bok")

finnes en anteckning, som wisar handskriftens ursprung och ålder. Utgifwaren hade kanske i sitt förord bort meddela den. Den är följande: *Nw ær thz alt sagde stekaren tha han swalt, Hwi mon iak swa hikka læt vt j ok giff mik drikkæ. Anno d:ni MCDXCII feria 3:ia infra octavam omnium sanctorum hora decima ante prandium iste liber d:ni iohannis gerardi capellani monasterii askaby et habentur in isto libro primo de ludo scakariorum, liber blanzallor De septem sapientibus Et de rege magno karulo. Då utgifwaren nämner några af de i codex innehållna stycken såsom icke i någon annan handskrift kända, så mistager han sig. Stycket *Om de 7 wise måstare* finnes i den under Nr: 1 här ofwan nämnda Stockholms codex, och stycket om "Skastauils lek," är utan twiswel också i Stockholms handskrifterna tillstädes. Ref. bör rätt hjertligt tacka utgifwaren för meddelandet af dessa stycken och uppmåna honom att, såsom han ämnat, fortfara med utgifwandet af gamla Suecica.*

H. R.

Biskopshuset i Lund.

Red. har trott sig böra intaga Swaret på den i Nr 37 af denna tidning införda uppsats, rörande byggnaden af det nya Biskopshuset.

"En uti Lund utgifwen tidning innehåller en, i gårdagens Afstonsblad till någon del reproducerad, artikel, rörande det derstädes under byggnad stående Biskopshuset, hwilken artikel utmärker sig lika mycket genom en affekterad öfwerlägsenhet i arkitektonisk kunskap, som genom sin bittra och hatfulla kritiska ton, samt till öfwerflöd ådagalägger att författarens hufwudassigt är, icke att lugnt, opartiskt och upplysande afhandla ett föremål af allmännare intresse, utan att reta, sära och nedsätta personligheter, som af ett skäl eller annat äro honom misshagliga. Från mig, som hans kritik förnämligast träffar, kan på en artikel af denna hänseftning något egentligt swaromål så mycket mindre ifrågakomma, som jag är öfwertygad att hwarje opartist läsare genast och sjelfmant gjort rättwisa åt de många minutiösa anmärkningarne, som öka radernas antal, utan att i hufwudsaken någonting bewisa. Likwäl, och då några faktiska upplysningar kunna meddelas, som öfwer den i mörka färger hållna kritiken skola måhända kasta en miltbrande dager, har jag ansett såsom en gård af aftning för den allmänhet, un-

der hvars pröfning frågan blifwit dragen, och såsom en skyldighet mot mig sjelf, att för dessa upplysningar i bladet begära en plats.

Historiken af byggadens tillkomst, sådan den i artikeln är uppdragen, tar swar till en början några rättelser. Den första ritningen till byggnaden uppgjordes 1827 eller 28, icke af mig, utan af en Fortifikations-konduktör, wid namn Lundberg. På min första omarbetning deraf, som 1829 godkändes, bibehölls, enligt H:r Biskopens uttryckliga önskan, så wäl wåningarnes höjd och indelning, som den inre anordningen, hwilken sedermera endast obetydligt blifwit förändrad. Jag förtjenar för densamma följaktligen hwarfen beröm eller tabel, men kan ej undgå att medgifwa, det jag för min del finner öfwerwåningarne, såsom enskild boning för en hög embetsman, äga på det hela en både beqwäm och wärdig inredning. — Detta första projekt affåg Biskopshusets anläggning på Helgonabacken. När sedermera fråga wäcktes om en annan byggnadslokal inuti staden, nära Domkyrkan, erhöll jag år 1839, på egen begäran, tillstånd att utarbete ett nytt projekt, hwaruti jag sökte att emellan den nya byggnaden och Domkyrkan tillwägabringa en öfwerensstämmelse i stil, som af de båda byggnadernas förhållande till hwarandra syntes mig påfallad. Härwid war naturligtwis ej min mening att åstadkomma någon arkitektonisk-antiquarisk kuriositet: ett hus, till sitt utseende 600 år äldre än det verkliga är, utan en byggnad, hwaruti Domkyrkans stil är lämpad till lokal- och klimatfordringar, till materialierne, som skola begagnas, till wår tids plägseder och de ideer, man nu gör sig om en beqwämlig boning. — De sålunda omarbetade ritningarne blefwo samma år 1839 underställda lokal-auctoriteternas pröfning, och desse hade sig till biträde en erfaren arkitekt, hvars omböme artikelförfattaren säkerligen ej jäfwar, nemligen H:r Profesfor Brunius, som wisferligen emot projektet framställde några detalj-anmärningar, hwaribland t. ex. den, att taklistan med inskriptionen kunde undwaras, men gaf portalen ett wackert loford, och yttrade åtminstone ingen misshelägenhet med projektet i sin helhet, hwilket också fort derefter erhöll Kongl. Maj:ts approbation. Till besörjande af byggnadens verkställighet utsågs nyssnämnde H:r Profesfor. Från denna tid har jag om byggnadsföretaget saknat all kunskap, till des jag för några weckor tillbaka, genom allmänna tidningar, erhöll underrättelse, att desamma war icke blott börjad, utan redan temligen långt avanceradt.

Häraf torde inhentas, att mina åtgärder wid detta byggnadsföretag slutades med upprättandet af den approberade ritningen, hwarmed åsyftades att åstadliggöra byggnadens utseende och beskaffenhet, sedan den blifwit färdig, men ingalunda att uppgifwa konstruktionsfätt och detaljer, hwartill skalans inskränkt et lemnar föga tillfälle, men hwilka deremot wanligen på sårskilda, i stort uppdragna arbetsritningar bruka meddelas. Sådane arbetsritningar hafwa så mycket mindre syntes vara af nöden, som verkställigheten uppdrogs åt en person, hwilken war känd för att just åt den i byggnaden använda stilen hafwa egnat ett grundligt studium, och på hvars insigter man ansåg sig fullkomligen kunna lita. Att man häruti ej misstagit sig, bewisas bland annat derutaf, att verkställaren ansatt de approberade ritningarne tillräckligen tydliga, för att ej behöfwa någon förklaring, den han ej heller någonsin åstundat, och hwilken i sjelfwa werket warit öfwerflödig, enär byggnaden är föreslagen att verkställas på enklaste wis, utan några andra konstruktiva swårigheter än de, som förekomma wid hwarje tegelbyggnad af någon betydhet. — Under sådana, säkerligen af ingen sakkunnig person besfridda, förhållanden, torde föga skäl wara för handen, att på min räkning sätta de hinder och swårigheter, som, enligt artikelförfattarens uppgifter, i konstruktivet hänseende beswärat verkställaren.

En fråga kan jag härwid ej undertrycka. Om nu det klandrade Biskopshuset wore behäftadt med så många och så grofwa fel, som artikelförfattaren lyckats att, enligt sin åsigt, deruti firna, huru är det en möjlighet, att en så byggnadskunnig och skicklig man, som Profesfor Brunius, när tillfälle lemnades honom att öfwer ritningarne till detta hus offentligent uttala sin mening, ej blott icke afstyrkte utförandet deraf, och författade eller påyrkade författandet af ny ritning, utan sedermera lånade sig sjelf till att utföra ett så widunderligt byggnadsföretag, utan att under verkställigheten deremot göra ens en konfidentiel, långt mindre en offentlig inwändning, som då kunnat pröfwas och föranleda rättelse? En sådan möjlighet kan och bör ej antagas, och jag bibehåller derföre ännu någon förhoppning, att med den under sådana auspicer utförda byggnaden icke måtte förhålla sig så illa, som artikelförfattaren behagar föreställa sig.

Hwad i öfrigt angår denna byggnad, ur en artikelf synpunkt betraktad, tillhör mig ej att deröfwer yttra

något annat, än att jag derwid, så godt jag kunnat, användt min ringa insigt och förmåga. För att likliwål sätta den del af hufwudstadens publik, som för saken intresserar sig, i tillfälle att fatta ett opartiskt omdöme, äro ritningarne till Lunds nya Biskops-hus att bese, i Hr Bonniers bokläda uti Bazaren å Norrebro.

Efter att på detta sätt hafwa framlagt de upplysningar, som i saken syntas mig erforderliga, återstår endast för mig att tillägga, det jag ej widare öfwer denna fråga ämnar inlåta mig i en numera onyttig polemik, som desutom är föga öfwerensstämmande med mitt lynne, min förmåga och mina öfrige sysselsättningar. Stockholm den 6 December 1842.

Axel Nyström"

Öfwer begreppet Metamorfos i den organiska naturen.

(Slut fr. No 38.)

Naturens ofwannämnda sträfwande, att i det yttersta variera en gifwen grundform, kan äfwen uttrycka sig i olika utbildning af de organer hos en och samma organism, som typiskt äro desamma — eller i den s. k. uppstigande metamorfosen. Sålänge de delar, af hvilka en organism består, äro sinsemellan lika, sålänge bli de äfwen alla temligen enkla och ofullkomliga. Sådant är förhållandet, i mer och mindre grad, hos de lägsta werterna och djuren. I hela den organiska naturen uppkommer fullkomligheten först då, när kroppens delar antaga olika former och sinsemellan fördela lifsfunktionerna så, att wisä delar bli de wigtigaste, de herrskande, andra de tjenande. I detta affeende gälla för en organism alldeles samma lagar, som för hwarje stat eller wäl "organiseradt samhälle."

I Botaniken blef läran om den uppstigande metamorfosen först utbildad, och ligger numera till grund för hela wertrikets systematik. Metamorfosen af werternas appendiculära organer har förf. af dessa rader annorstädes utförligare sökt utveckla. Bladet är helt olika hjertbladet; blomfoderbladet, kronbladet, ståndaren och karpellen helt olika blad; och likafullt äro de alla endast olika modifikationer af samma grundform — bladet, i detta ords widsträcktaste mening. Detta är icke så att förstå, som kunde ett en gång bildadt blad förbytas till ett blomsterblad, ett blomfoderblad till ett kronblad o. s. w., eller twärtom, men

alla dessa organer, så olika de i sitt utbildade skick förefalla, synas wid sin första uppkomst ha warit fullkomligt likartade; och liksom af samma larv, allt efter olika näring o. s. w., kan bli ett arbetsbi eller en wise, liksom beror den form och function, hwilken dessa organer wid sin utbildning antogo, på de olika omständigheter, hwari de sig befinna. Samma knopp, som under wanliga förhållanden skulle förlängt sig i en bladig gren, kan genom andra, till större delen ännu okända orsaker, förmås att sammandraga alla bladspiralerna i några få fransar; och samma organer, som annars skulle blifwit gröna blad, förändra nu form, storlek, färg, consistens och bestämmelse, och metamorfoseras till blomfoderblad, kronblad, ståndare och fruktblad. — Ju fullkomligare denna metamorfos är genomförd, ju större olikheten är mellan blomdelarne och bladen, desto fullkomligare blir blomman, desto högre hela werthen.

Ett annat exempel på en sådan uppstigande metamorfos, hemtadt ur djurriket, äro ryggsotorna hos de vertebrerade djuren. Äfwen hos ett och samma djur äro dessa hwarandra alldrig fullkomligen lika; twertom finna wi dem alltid mer eller mindre olika, och isynnerhet ha några, genom en uppstigande metamorfos, blifwit wida högre utbildade än de andra, och så olika dessa, att den gemensamma grundformen blott med swårighet kan igenkännas. — Betraktom t. ex. skelettet af ett Daggdjur. I halsens, ryggens, ländens och swansens kotor kan hwar och en med lätthet igenkänna samma grundform, blott olika modifierad; äfwen så är det ej swårt att finna, att det så kallade korsbenet uppkommit genom sammanwerning af 5 kotor till ett enda ben, som äfwen sammanwurit med bäckenbenen och derigenom kan ge ett wida starkare fäste åt nedre extremiteterna, än om kotorna woro fria. Men hufwudet? — Rygggradens wäsentliga bestämmelse är att omgifwa och innesluta ryggmärgen, och man kan deraf redan på förhand sluta, att denna rygggrad måste undergå de största förändringar der, hwarest ryggmärgen utwidgas till hjerna. Det har i sednare tider blifwit afgjort bewist, att cranium ingenting annat är, än en sammanwerning af utwidgade Vertebrer, af hvilka 3 utgöra hjernskålen; detta kan bestämdt determineras på foster och på en del unga djur, och wi se huru redan de båda halskotor, som äro närmast hufwudet, Atlas och Epistropheus, börja bli betydbligen olika de föregående, i det Atlas isynnerhet utwidgas på bredden, Epistropheus på höjden. — Till vertebraternas rygggrad höra, såsom befant, 2

par extremiteteter. Äfwen till hufwudet synas ursprungligen höra 2 par, af hwilka likwäl det ena blott föllan finnes utveckladt (såsom hos Fiskarne, der det bär gällocken); men det andra finnes alltid, i form af underkäfe. Underkäfen är typiskt att anse, såsom uppkommen af ett par sammanwurra extremiteter, och ännu hos ormarne äro des båda hälfter eller grenar fram till ej hopwurra, blott förenade genom ett ligament. Underkäfwinkeln, då den finnes, motsvarar armbågen eller knäet; en långsgående öppning som hos Fågeln wanligen finnes på underkäfens grenar, antyder skillnaden mellan radius och ulna, eller mellan tibia och fibula; och tänderna motsvara på wißt sätt, klorna. — Det är på detta sätt, som hufwudet hos djuren blir detsamma som blomman hos werten, en högre, ädlare repetition af de öfriga delarne. De lägsta djuren ha intet hufwud, liksom de lägsta werten ingen blomma.

Hwad i det föregående blifwit anfördt, är, wi upprepa det, inga hypoteser; man gissar ej eller anar, att saken förhåller sig så eller så; man wet det, och man kan bewisa det. — Uti en liten academisk afhandling, utgifwen under innewarande termin, har förf. af dessa rader sökt att närmare utveckla åtskilliga af de här antydda åsigtarna, med speciell tillämpning deraf på de Articulerade djuren, och särdeles på Insekterna. Han har deri sökt utveckla den grundform, som är gemensam för alla artikulade djur, således äfwen för Insekterna; han har sökt wisa, huru alla de olitheter, som finnas emellan dessa djur, härröra deraf, att kroppens segmenter utvecklats mer eller mindre likformigt; att de delar, hwaraf dessa segmenter ursprungligen bestå, sammanwurrit med hwarandra eller förblifwit åtskilda; att några företrädeswis utvecklats på de andras befofnad, andra förblifwit rudimentära, o. s. w. — Denna hans afhandling har blifwit be dömd, bland andra, af en recensent, som ej ens försökt att uppfatta de åsikter hwarifrån författaren utgått, och hwilka synes för honom vara alldeles främmande; men som likwäl ej drar i betänkande att öfwer det hela askunna en afgjord förfastelsedom, dertill affattad i ganska oblida termer, för att ej säga mera. — Förf. anhåller att framdeles, måhända, få återkomma till detta ämne och den omnämnda recensionen, hwarwid då det ofwananförda kan tjena såsom en slags inledning.

D—n.

ETT ORD TILL FÖRKLARING AF ETT MISFÖRSTÅDT UTTRYCK.

Jen till min uppsats i Nr 37 af denna tidning hörande not, s. 302, har jag anfördt ett af de skäl, för hwilka jag icke önskar den speculativa Dogmatiken någon framgång i Sverige. Om Förf. till Slutordet i Nr 38 icke förbisett orden "ett af de skäl," så hade han icke genom en gissning, hwilken jag anser för en pligt mot mig sjelf att härmedst förklara för ogrundad, uppgifwit såsom *min* den mening, att i vårt land sådana särstilda förhållanden äro förhanden, till följe af hwilka det är af wigt, att den speculativa theologien, wassedt des inre sanning eller falskhet, wärde eller owärde, här icke ens låter höra sig eller försöker sina krafter," och således icke funnit sig föränlåten att "protestera" mot en "åsiqt," som icke blifwit yttrad.

Hufwudskälet för min till meningens tydliga önskan ansåg jag mig icke behöfwa å nyo anföras. Om jag leswer och har dertill erforderlig hälsa, tänker jag i en kort och särstildt tryckt afhandling framdeles söka wisa, att den speculativa Dogmatiken, sådan den af en des coryppeer blifwit föredragen, i flera hufwudsakliga delar icke är förenlig med vår kyrkas bekännelse. Detta skäl kunde ensamt vara tillräckligt, men jag ser intet som hindrat mig att derjemte göra afseende på "locala och nationela förhållanden," hwilka onekeligen, när fråga är om hwad slags reformer som helst, förtjena rätt mycken uppmärksamhet. "Locala förhållanden" har den speculative Theologen Dr Marheineke ansett för så wigtiga, att han i sin lärobok för de Preussiska gymnasierna wäl i företalet tydligen tillkännagifwit sin åsiqt, men i sjelfwa skriften icke ens framdragit de resultater af speculationen, som lätt kunnat göras begripliga. I fall någon Academisk Theolog i Sverige tror, att Marheineke häri gjort rätt, och desutom tror, att de studenter, som wid de Swenska Universiteterna skola bildas till prester, och efter hwilkas behof Theologiska Faculteten genom lag är förbunden att hufwudsakligen inrätta sina föreläsningar, i odling icke öfwerträffa Preussiska gymnasiester, så är klart, att han, om hans åsiqt är densamma som Marheinekés, tills widare nöjer sig med att genom skrifter göra den gällande. Om Förf., som erkänner bristen på underbyggnad hos pluraliteten af våra Swenska theologiae studiosi, hoppas något godt kunna uträttas genom "de annars icke önskwärda modifikationerna af sitt framgångsätt," och är wiß der-

om, att ingen skadlig halfhet är att befara; om han med ett ord finner sig förbunden att äfwen wid lectioner göra för sin åsigt allt hwad göras kan och anser detta sätt wara det bästa att både för ensild del verka och med Facultetens öfriga medlemmar samverka till wetenskapens förkofran, så kan det icke rimligtwis tablas, att han följer samwetets dictamen.

— Jag har alltid tyckt och tycker ännu, att af alla nya åsigter den måste möta wid bekantgörandet de största hindren och snarast misförstås och misstydas, som, för att rätt fattas, fordrar kunskap om en egen Logik och ett eget bewisningsfätt. Här om will jag likwäl icke twista.

Det bekymrar mig alldeles icke, hwem eller hwad följande reflexion skall åsyfta: "att wilja att densamma" (nemligen: en åsigt, hwilken såsom ny har swårt att göra sig förstådd och senterad,) "för alltid borde hålla sig tillbaka, wore ju i grunden ej annat än att förkunna dödsdomen öfwer allt hwad förkofran, allt hwad framskridande heter." Jag wet, att jag aldrig sagt något, som kunde hafwa ringaste anledning till en sådan förewitelse, hwarföre jag icke heller tager den åt mig.

J affeende på det jag yttrat om charlataneriet wärdjar jag till de läsare, som hafwa en genom egen erfarenhet wunnen säkrare menniskokänedom än någon af oss stridande.

M. E. Ahlman.

Något om Georginer eller Dahlier.

Desse blommor, hwilka för ett par decennier tillbaka woro en okänd prydnad i våra blomstergårdar, hafwa inom några få år blifwit så allmänt införde, att mången skön blomma, som der tillförne innehade ett af de första hedersrummen, måst öfwerlemna det samma, och äfwen stundom hela fältet. Georginens yppiga form och werlande färgprakt öfwerträffar också onskeligen nästan allt hwad skönt en blomsterplan har att förete. För att likwäl icke uttränga alltför mycket annat praktfullt i blomsterwäg, inrymdes här och der nya, förutwarande gräslindor till georginplaner. Som detta war en liten inkräkning på ekonomens gebit, blef denne betänkt på någon ersättning för gräsminskningen och anande derföre snart att Georginen, som lemnar en ej obetydlig wärtnassa, skulle, såwida den wore för boskapen begärlig, sjelf kunna utgöra ersätt-

ningsmedlet, hwarföre försök anställdes, genom hwilket aningen bekräftades och en rekommendationskrifvelse utgick; men huruwida georginkulturen i detta affeende kan, utan såsom en blomståndighet bli lönande, synes för närwarande högst problematiskt. Emedertid wisar resultatet af försöket, liksom flere äldre exempel förut, att äfwen en praktwärt kan ha andra nyttiga egenheter än blott ögonfagnaden. Utom Georginens tjenlighet till boskapsfoder, är den tillika användbar till fallat.

Men större än dessa upptäckter är den, som gjordes af kemisten Saller då det lyckades honom att framställa wärternas alla färgämnen fullkomligt isolerade, hwilket före honom ej skall hafwa inträffat, hwarföre deras användande till färgning warit inkränkt till endast sådana, som kunnat fåstas genom ett föreningsmedel och såmedelst öfwerflyttas på tyget. Han fann, att den röda färgen i alla wärter och blommor, till och med konfionellens (*Coccus cacti* L.) är enahanda, äfwen som att blommornas blå färg innehåller samma röda färgämne, men är genom saftens alkaliska beskaffenhet blått, och blir derföre genast röd så snart den förenas med en syra. Indigo är den enda blå färg som ej blir röd förmedelst syror och är således ett egentligt blått färgämne. Indigofärgen skiljer sig desutom från den röda derigenom, att den innehåller qväswe.

Saller fann att Georginerne, ibland alla de blommor han undersökte, innehålla den största quantiteten färgämne; och ju mörkare deras färg är, desto rikhaltigare äro de på färgstoff. Deras oändliga färgförändringar beror ensamt af färgämnets quantitativa förhållande. Ju mindre färg blommorna innehålla, desto ljusare äro de. Karminfärgen är, enligt honom, det egentligen röda färgämnet, som medelst alkalier blir rent blått, medan färgämnet af mera cinnoberröda blommor är blandadt med ett gult färgämne, och blir följaktligen icke blått, utan smutsigt gulgrönt, hwarföre också konfionellen lemnar den renaste och skönaste färg — karmin.

Saller har hållit konsten att utdraga färgen ur blommorna hemlig, men försäkrar att det sker med största lätthet och ringa kostnad. Färgämnet skall af de mörkaste Georginblommor kunna beräknas till $\frac{1}{4}$ af blombladens wigt; följaktligen ett ganska rikt utbyte. Blommor med metallglans äro äfwen färgrika. Dahliernas färgämne har redan blifwit användt i köket, till konditorifaker, till artificiella blommor, smink, pap-

per och läder m. m. Uppfinnaren har äfwen gjort försök att färga tyger, och det har lyckats honom att återgifwa blomfärgens lif och glans. Skada blott, att färgämnen ur wärter i allmänhet icke äro kända såsom waraktiga, dock hoppas han att det slutligen skall lyckas honom att wisa prof derpå. Färgämnet låter afundstادت förwara sig oförändradt och kan såsom sådant användas till hwarjehanda bruk.

Den samme Heller har förut upptäckt en syra som han kallat *Rhodizonsyra*, hwars benämning blifwit af *Berzelius* beriktigad till *Rhodizinsyra*.

—n.

Notiser.

Danmark. Bland härskades i bokhandeln utkomna nyheter äro att märka: Originaler: J. Wilfer, Danmarks Historie i Udtog. Med en Fortale af C. C. Berlauff. 2:den gennemsejete og forbedrede Udgave med Portraiter. Gyldeendal. 40 s. — Afbildninger af Dyr og Planter efter dictionaire des sciences naturelles. Ved J. F. Schouw og D. F. Eschricht. 9:de Hefte. Imper. 8 med Text. Gyldeendal. 1 Rbd. — S. B. Ingemann, Erik Meneseds Barndom, historisk Roman. 2:den Udgave. Reigel. 1 Rbd. — J. J. S. Steenstrup, Om Forplantning og Udvikling gjennem yrelende Generationskræfter, en særegen Form for Opfostringen af de lavere Dyreclasser. Med 3 lithogr. Tavler. Reigel 1 Rbd. — Fr. Klee, Synflozden, en Række af geologiske Hypotheser, fremsatte fra et verdenshistorisk Standpunct. Bogladerne. 2 Rbd. — C. Hauch, lyriske Digte. Steen. 1 Rbd. 16 s. — J. Thaarup, den danske Stats Forst og Jagt-Statistik i fortsatlet Overigt. Wahlste Boghandling. 56 s. — Den danske Skueplads eller Ludvig Holbergs samtlige Comedier i eet Bind. Udgivne ved A. C. Boye. 1:ste Hefte. Forlagsforeningen. 48 s. — Skole-Calender for Sjællands Stift. Samlet og Udgivet af C. L. Jepsen og L. J. Thastum. 1:ste og 2:det Hefte (indeb. Beskrivelse over 107 Skolelærerembeder i Holbeks og 49 i Frederiksborgs Amt.), à 48 s. A. J. Høst. — Plan til en Undervisningsanstalt, hvor unge Pigers Opdragelse skulde fuldendes ved en grundig Veiledning i Husvæsenet. Wahlste Bogh. 8 s. — J. Nissen, Hertugdømmet Slesvigs Historie i Udtog. Gyldeendal. 52 s. — (Jean Pierre) Liv af Død, en Fortælling. Schuboes Bogh. 1 Rbd.

Tyskland. Den 3 sfil. Dec. aften uti Salzuffeln plötsligt, i följd af en hjern-inflammation, den i lärda werlden berömligt bekante Hof- och Medicinal-rådet Rudolf Brandes, apotekare-föreningens för Nord-Tyskland sifstare och director, grundläggare af flera tidskrifter inom kemiens och farmaciens område, mångsaldigt försient om wetenskapens befordrande, högaktad och ärad af alla. Han hade knapt fulländat sitt 48 år.

Anmälan.

Undertecknad, som för nästkommande år öfvertagit redactionen af Tidningen *Studier Kritiker och Notiser*, får härmed gifwa den för Svensk litteratur intresserade allmänheten tillkänna, att nämnde Litteratur-tidning kommer att fortfara under samma namn och yttre skick samt i det närmaste efter samma plan som hittills.

Man har trott sig böra möta allmänhetens anspråk på mera deltagande i dagens frågor, likasom man ansett sig böra, närmare än hittills skett, redogöra för Lunds universitets vetenskapliga och öfriga angelägenheter. Till följe härutaf skall i tidningen utrymme hållas, icke blott för rent vetenskapliga afhandlingar och kritiker, utan ock för uppsatser i praktiska, för samhälle och medborgare interessanta frågor. Hvad de akademiska angelägenheterna beträffar, så hoppas man för en större allmänhet icke allenast kunna ådagalägga huru universitetet följer med sin tid, utan ock kunna meddela de uppgifter, som närmast röra akademiens yttre administration.

Förlaget har Herr Gleerup, som förut, benäget åtagit sig. Lund den 8 December 1842.

CARL AUGUST HAGBERG.

Den literära Tidskriften "Studier Kritiker och Notiser" för år 1843, 40 N:ror i 4:o, erhålles på Lunds Post-Contoir för 3 R:dr 40 sk.; på öfriga Post-Contoir med 4 R:dr 8 sk; hos Herrar Bokhandlare och undertecknad för endast 3 R:dr 16 sk., allt B:ko. Den kringständes Nummervis, erhålles dock äfwen quartalsvis, häftad i omslag, då sådan önskan vid skeende requisition tillkännagifves. Herrar Prenumeranter i Lund erhålla sina exemplar sig tillsända utan särskild kostnad; och Herr Bokhandlare i öfriga Städer, som ändock hålla ett bud för böckers kringbäring, vilja sannolikt medgifwa samma beqvämighet för sina prenumeranter. Lund den 8 December 1842.

C. W. K. Gleerup.

N:o 40 af denna Tidning utgifwes Lördagen d. 31 December.

Lund, tryckt uti Berlingska Boktryckeriet, 1842.

